

Περί μετανοίας και πνευματικής ζωής († Γέροντος Ιωσήφ Βατοπαιδινού)

/ [Πεμπτουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)

Μυστήρια μυστηρίων εκτυλίσσονται μπροστά μας και πληροφορούν αδίστακτα τις προηγούμενες πεποιθήσεις μας ώστε να μεταβαίνουμε από τα σύνορα της πίστεως ως αυτές πλέον τις αποδείξεις. Βλέπουμε «την επί γης ειρήνην και εν ανθρώποις ευδοκίαν» (πρβλ. Λουκ. 2, 14) να πραγματοποιείται. Ο κρυπτόμενος και αφανής ως σήμερα σαρκωμένος θείος Λόγος φανερώνεται και με την προφητική φωνή και το χέρι του Προδρόμου αποκαλύπτεται στα πλήθη. Ο μεγαλύτερος των προφητών και όλων των ανθρώπων, αφού εγκατέλειψε την ζωή στην έρημο παρουσιάζεται και γίνεται η φωνή του Λόγου, το λυχνάρι του φωτός. Έρχεται, λέει, ο ισχυρότερος

μου, που βρίσκεται πάνω απ' όλους, του οποίου δεν είμαι αξιος να λύσω το λουρί του υποδήματος. Εγώ σας βαπτίζω μόνον με νερό, Εκείνος όμως θα σας βαπτίσει με Πνεύμα άγιο (πρβλ. Λουκ. 3, 16). Εγώ είμαι από τη γη και τα της γης διακονώ και μιλώ· Εκείνος είναι από τον ουρανό και για τα ουράνια μιλά και διακονεί. Γι' αυτό βρίσκεται πάνω απ' όλα και έτσι είναι φυσικό «Εκείνου το έργο πρέπει να μεγαλώνει και το δικό μου να μικραίνει»(Ιω. 3, 30). Ενώ έλεγε αυτά ο μέγιστος Πρόδρομος, παρουσιάζεται ο Ιησούς μας και σύμφωνα με το σχέδιο της θείας Οικονομίας ζητά να λάβει το Βάπτισμα. Οπότε ο θείος Ιωάννης αφού με το χέρι έδειξε τον Δεσπότη, αποκάλυψε στα πλήθη τον μοναδικό Σωτήρα, λέγοντας τον περίφημο εκείνο λόγο: «Αυτός είναι ο αμνός του Θεού, που παίρνει την αμαρτία από πάνω από τους ανθρώπους»(Ιω. 1, 29). Όσο ο θείος Βαπτιστής με λόγους κήρυττε τον Σωτήρα, εκτελούσε νομική διακονία και υπηρετούσε τη συναγωγή. Όταν όμως με το χέρι του έδειξε προσωπικά τον Ιησούν μας στα πλήθη, ξεπέρασε το χώρο του νόμου και εισήλθε στην περιοχή της χάριτος. Έκλεισε και σφράγισε τη συναγωγή και άνοιξε την είσοδο στην Εκκλησία. Επισφράγισε κάθε προφητεία και χρησμό και τελείωσε κάθε αναμονή και προσδοκία. Ο επί αιώνες αναμενόμενος Μεσσίας και λυτρωτής ήταν παρών. Αυτός που προφήτευσε την έλευσή Του και το μεγαλείο Του τον δείχνει προσωπικά. «Αυτός είναι ο αμνός του Θεού, που παίρνει την αμαρτία από πάνω από τους ανθρώπους » (Ιω. 1, 29). Όταν προγενέστερα ρωτούσαν οι λαοί και οι Φαρισαίοι τον Βαπτιστή τί είναι ο ίδιος, γιατί εφαντάζοντο ότι αυτός θα ήταν ο αναμενόμενος προφήτης, ο Πρόδρομος «ομολόγησε και δεν αρνήθηκε» ότι «δεν είμαι εγώ αλλ' υπήρξε πριν από εμένα» «εγώ δεν τον ήξερα ποιος ήταν, εκείνος όμως που με έστειλε να βαπτίζω με νερό, εκείνος μου είπε: εκείνος που πάνω του θα δεις να κατεβαίνει και να μένει το Πνεύμα, αυτός είναι που βαπτίζει με Άγιο Πνεύμα» (Ιω. 1, 33). Και δικαίως λοιπόν έδωσε την μαρτυρία ότι «Εκείνου το έργο πρέπει να μεγαλώνει και το δικό μου να μικραίνει»(Ιω. 3, 30).

Αφού συμπληρώθηκε μέχρι του Βαπτιστού κάθε προφητική διακονία, αναλαμβάνει ο Ιησούς μας την προσωπική Του αποστολή και αρχίζει πανάριστα την κοσμοσωτήρια οικονομία Του. Η αναμενομένη Βασιλεία του Θεού έφθασε. «Ο μονογενής υιός που είναι μέσα στην αγκαλιά του Πατέρα, εκείνος μας τον έκανε γνωστό»(Ιω. 1, 18). «Ο νόμος δόθηκε διά του Μωυσή, η χάρη η θεϊκή όμως και η αλήθεια ήρθε σ' εμάς διά του Ιησού Χριστού» (Ιω. 1, 17). Θεμελιώνοντας ο Κύριός μας την περίοδο της Χάριτος και της Εκκλησίας Του αρχίζει από το πρώτο και εισαγωγικό μυστήριο, το βάπτισμα, με συνυφασμένη την ομολογία της πίστεως (πρβλ. Μάρκ. 16, 16: «Όποιος πιστέψει και βαπτισθεί θα σωθεί»). Εφαρμόζει πρώτος στον εαυτό Του το βάπτισμα, «άνκαι δεν είχε ανάγκη καθάρσεως». Αποκαλύπτει στα πλήθη το τριαδικό των προσώπων της μιας Θεότητας και κάνει βέβαιη και συγκεκριμένη την πίστη σε όσους θα πίστευαν. Παρουσιάζει τον

Πατέρα διά της φωνής, «αυτός είναι ο Υιός μου ο αγαπητός· αυτόν ν' ακούτε» (Λουκ. 9, 35). Παρουσιάζει «το Άγιο Πνεύμα με ορατή μορφή, σαν περιστέρι να μαρτυρεί» (πρβλ. Λουκ. 3, 16) τη φωνή του Πατέρα σε ποιον απευθύνεται. Και αφού δέχεται ο ίδιος την μαρτυρίαν ως μονογενής Υιός και Σωτήρας αποκαλύπτει την τριαδικότητα και το ομοούσιον της Θεότητας και τελειοποιεί την υπόσταση της πίστεως. Κανένας πλέον δεν αγνοεί σε ποιον πιστεύει και σε ποιου το όνομα βαπτίζεται.

Όταν ολοκλήρωσε το πρώτο μυστήριο της βασιλείας Του ο ανακαινιστής της δικής μας παλαιότητας τον οδήγησε το Πνεύμα στην έρημο και αρχίζει την πρακτική πλέον μορφή της αναπλάσεώς μας. Στην αρχή της δημιουργίας του ανθρώπου δεν έγινε ο άνθρωπος μόνο με την προσταγή του Θεού-Λόγου όπως στην υπόλοιπη δημιουργία, που «είπε και έγιναν, έδωσε εντολή και δημιουργήθηκαν». Αλλά με προσωπική ιδιαίτερη επέμβαση «αφού πήρε χώμα και φύσηξε σ' αυτό» έπλασε τον άνθρωπο. Και είπε ο Θεός «ας δημιουργήσουμε τον άνθρωπο σύμφωνα με τη δική μας εικόνα και ομοίωση». Έτσι και τώρα στην ανάπλασή μας, σαν σε μίαν άλλην Εδέμ, την έρημο, ο παντοδύναμος Θεός-Λόγος ξεκινάει την ανακαίνιση. «Με την τροφή έβγαλε ο εχθρός από τον Παράδεισο τον Αδάμ», με νηστεία επαναφέρει την ισορροπία της ανωμαλίας. Γεύεται παράνομα ο Αδάμ, νηστεύει έννομα ο Ιησούς μας. Μετεωρίζει και αποσπά το νου ο Αδάμ από τον Θεό στη ψευδαίσθηση της δικής του θεώσεως, παρατείνει την προσευχή και εμμονή της θείας θεωρίας ο Κύριός μας. Με τη στροφή στις αισθήσεις ο Αδάμ δέχθηκε τα βέλη των τριών γενικών παθών φιλαυτίας, πλεονεξίας και εγωισμού. Εναντίον αυτών των γιγάντων μονομαχεί ο Ιησούς μας που του προτείνει ο Σατανάς και τους κατατροπώνει παραδίδοντας σε μας τη νίκη και την πείρα. Την κατά γράμμα λεπτομερή διήγηση την παραλείπω ως γνωστή σε όλους μας.

Εκείνο όμως που δεν θα παραλείψω είναι ο παραλληλισμός της δικής μας ζωής με το παράδειγμα αυτό του Ιησού μας. Και πρώτα απ' όλα θα σας υπενθυμίσω το λόγο του Ευαγγελιστού για τον Ιησού μας ότι «άρχισε να πράττει (ποιείν) και να διδάσκει». Θα επιμείνω στην παρουσίαση της σημασίας του «ποιείν» πρώτον, σύμφωνα με τις υποδείξεις της πρακτικής μας ζωής, και ύστερα οι πνευματικές εξάρσεις και θεωρίες. Βλέπετε, ο Ιησούς μας πρώτα νήστεψε σαράντα ημέρες και μετά μπήκε στη λεπτότητα της διακρίσεως που είναι η μερίδα του θείου φωτισμού. Με τη νηστεία και άσκηση μπορεί κανείς να διακρίνει, κατά τους Πατέρες μας, τη λεπτότητα των λογισμών, όταν προσβάλλουν με ένδυμα φωτός ή προβάτου. Τα χαρακτηριστικά της φωτισμένης διάνοιας είναι η αοργησία και ταπείνωση από την υποχώρηση των παθών. Η ήρεμη πλέον καρδιά δέχεται και αποκρούει την προσβολή εύστοχα και επιτυχώς. Ο Κύριός μας Ιησούς όντας ανεύθυνος από κάθε αμαρτία, δεν ήταν υποχρεωμένος να εφαρμόσει το νόμο του καθαρισμού και

τρόπον τινά της ισορροπίας από τη διαστροφή των αισθήσεων και του νου. Επειδή όμως έγινε αρχιστράτηγος και ιατρός της δικής μας ελευθερίας υποδύθηκε το ρόλο του καθαριζόμενου και αγωνιζόμενου και φτωχού. Και η αιτία είναι για να διδάξει με λεπτομέρεια στους υιούς του την νόμιμη μάχη και πάλη για την κατάλληλη νίκη και θρίαμβο με τη Χάρη του. Έως τότε η φύση μας αγνοούσε τη δύναμη και αξία του σπουδαιότερου όπλου της, της νηστείας και εγκράτειας. Αλλά ούτε ο εχθρός μας Διάβολος έλαβε πείρα της ήττας του στο αντίκρυσμα αυτής της παρατάξεως. Τί όμως μαρτυρούν όλα αυτά; Έρημος, φυγή του κόσμου, νηστεία, αγρυπνία, προσευχή, ακτημοσύνη, παρθενία, ταπείνωση, αοργησία και μετά τον θρίαμβο κατά του εχθρού, αγγέλους διακονούντας.

Εδώ δεν βλέπει κανείς τίποτε άλλο παρά μια λεπτομερή περιγραφή του δικού μας μοναστικού βίου, που με την αποταγή και την πρακτική πρώτα άσκηση μεταβαίνουμε στην υψηλότερη θέση της θεωρίας, σύμφωνα με τον πατερικό λόγο «πράξις θεωρίας επίβασις». Άρα στην εμφάνιση του δημόσιου βίου του ο Ιησούς μας θεμελίωσε πρώτα την μυστική ζωή και μετά πέρασε στο κοινωνικό στάδιο. Ούτε λοιπόν οι αδαείς επικριτές του δικού μας πολιτεύματος έχουν πλέον θέση ούτε οι πλανεμένοι λογισμοί του πονηρού που πειράζουν τους νέους ευσταθούν, γιατί η κατά γράμμα μίμηση του βίου του Κυρίου μας αυτό μας διδάσκει. Ολόκληρη η πατερική μας παράδοση, από την αποταγή μέχρι της κατά χάριν απάθειας και θεώσεως, δεν είναι άλλο, παρά η αντιγραφή του πανάρετου βίου του Κυρίου μας, τον οποίον με ακριβή προσπάθεια, βοηθούμενοι απ' αυτόν, ακολούθησαν οι πατέρες μας.

Ως πρώτη βαθμίδα του ξεκινήματός μας είναι η αποταγή, που δεν είναι τίποτε άλλο, παρά η αποφυγή των αιτίων και αφορμών της αμαρτωλότητας. «Η διάνοια μας που από τη νεότητά μας στρέφεται στη πονηρία» μεταπτωτικά έμεινε ασθενής. Η προς την αμαρτία αυτή διάθεση που ενισχύθηκε με τις συχνές μας παραβάσεις και σφάλματα, προσέλαβε και το μεγαλύτερο κακό, τη συνήθεια, που μεταβλήθηκε σε πάθη τυραννικά. Όταν η θεία χάρη φωτίσει μία ψυχή και την οδηγήσει σε μετάνοια της χαρίζει τον θείο φόβο. Όταν ο θείος φόβος ενεργήσει στην κάθε ψυχή την πείθει να μην επαναλάβει τα πονηρά έργα και τη διδάσκει να λυπάται για τα πρώτα της σφάλματα. Μη μπορώντας όμως να αντιστέκεται στις παλιές της συνήθειες και τις καταπιέσεις των παθών και του σατανά λόγω της πλησιέστερης παρουσίας των αιτίων, σκέφτεται και αποφασίζει τη φυγή. Να λοιπόν, ότι η αποταγή είναι αναγκαία στο πρώτο στάδιο της αληθινής μετάνοιας, αλλά και πάλιν όχι σε όλους, «αλλά σ' αυτούς που έχει δοθεί».

Η δεύτερη βαθμίδα μετά την αποταγή είναι η εγκράτεια, που σε γενικές γραμμές συμβολίζει την περιεκτική φιλοπονία, το σταυρό. Επειδή τα περισσότερα κακά και

πάθη που μας καταταυραννούν έχουν την αφορμή τους στην κακή ρίζα της φιλαυτίας, έρχεται σαν φυσικότερο ξεκίνημα των μετανοούντων και πραγματικό αντίδοτο αυτής της αρρώστιας η φιλοπονία. Να γιατί ο Ιησούς μας άρχισε το μάθημά Του σε μας από τη νηστεία και την κακοπάθεια. Η εκούσια φιλοπονία που αναλαμβάνει ο αθλητής καταβάλλει κάθε φιλήδονη προσβολή και επιθυμία, που είναι η σαρκική ζωή, η διαγωγή σύμφωνα με τις επιθυμίες και όχι σύμφωνα με τις ανάγκες. Όταν δε απουσιάζουν και τα αίτια που ερεθίζουν τις αισθήσεις δεν ατονεί ο νους στην καταπίεση των παθών και του πονηρού. Όταν υπάρχουν τα αίτια γίνεται δύσκολη η πάλη και σχεδόν ακατόρθωτη η νίκη εναντίον τους. Εάν ο αγωνιστής κρατήσει αυτή τη θέση και ο θείος φόβος δεν σκορπισθεί από την αμέλεια και το θέλημα, η θεία Χάρη δεν θα αργήσει να παραμερίσει τα πάθη και να υποτάξει τις αισθήσεις και την αταξία των παραχρήσεων. Τότε ο νους με θάρρος πλέον και την επαινετή αναιδεια προσπίπτει στη θύρα του ελέους και ζητά λύση των παλιών χρεών και άφεση των πταισμάτων. Εάν και πάλιν δεν διαταραχθεί αυτή η αρμονία, τότε εμφανίζεται από τη Χάρη το πένθος που στη συνέχεια γίνεται κλάμα, το πιστότερο δείγμα της προκοπής προς τα καλύτερα. Δεν εννοώ την κατά καιρούς και με διαλείψεις πενθική διάθεση ή τα από μέρους δάκρυα, που εύκολα συμβαίνουν σε όσους έχουν κάποια προσοχή. Αλλά, την κατάσταση της μόνιμης ενέργειας που κλαίει και πενθεί κανείς, όπως το νήπιο που δεν μένει στην μητρική αγκαλιά. Απ' εδώ αρχίζει να πλησιάζει ο θείος φωτισμός και η αίσθηση του Θεού. Εδώ χρειάζεται πολλή προσοχή ώστε να μη απουσιάζει διόλου η ταπείνωση και η συμβουλή, που τα αναπληρώνει άριστα η γνησία υποταγή και υπακοή. Απ' εδώ και πέρα είναι απαραίτητη σχεδόν η συμπαράσταση πνευματικού οδηγού.

Εάν μέχρι σ' αυτό το σημείο δεν γίνει διακοπή και δεν εμποδιστεί ο αθλητής με ευλογοφανείς άχρηστες μέριμνες και δεν ταρακουνηθεί από την ακηδία, του άσπονδου αυτού εχθρού, η αίσθηση του Θεού θα αυξηθεί σε ανάλογες με το χαρακτήρα εκδηλώσεις. Η κυριότερη είναι η πλημμύρα της θείας αγάπης που αιχμαλωτίζει και γεμίζει ολόκληρο το τριμερές της ψυχής. Εν συνεχεία, εάν δεν ταραχθεί η ευταξία και η καλή συνέχεια, πράγμα σπάνιο στην γενιά μας, αρχίζει η καθαρή προσευχή και ο φωτισμός του νου, μάλλον η κάθαρσή του, που τον εισάγει στη διόραση και προαίσθηση, που υπάρχει η πνευματική διάκριση, προόραση και η θεωρία. Φυσικά, επεκταθήκαμε πάνω από τις δυνάμεις μας και την ικανότητα μας. Αλλά, μας δικαιώνουν οι πατέρες μας, που αντιγράφουμε την πείρα και τις γνώμες τους. Στη θέση αυτήν της αισθήσεως του Θεού υπάρχει μεγάλος κίνδυνος και πολύ λίγοι, αν αυτοί κιόλας υπάρξουν, μπορούν να ξεπεράσουν τους κρυμμένους υφάλους. Γιατί στην αίσθηση της θείας αντιλήψεως, επειδή υπάρχει η απειρία της πραγματικότητας, που είναι η ανθρώπινη αδυναμία και ελεεινότητα, παγιδεύονται στην οίηση και έτσι ακολουθεί η εγκατάλειψη εκ μέρους της Χάριτος. Παρόλο που

αυτό είναι πολύ φυσικό, σε όσους δεν γνωρίζουν είναι επικίνδυνο, επειδή χάνουν το θάρρος και την υπομονή τους. Η άρση της Χάριτος δεν είναι μονόπλευρη, ώστε να αισθάνεται κανείς τη ξηρασία της φτώχειας του λόγω της εγκαταλείψεως. Αλλά, είναι η επιδείνωση των πειρασμών, η φοβία της απομονώσεως, η μείωση του θάρρους και της ελπίδας. Ακόμη δε και η σκληρότητα των ανθρώπων που παραδόξως έτσι τότε συμπεριφέρονται. Τότε πράγματι «αν ο Κύριος δεν μας αφήσει πνευματικούς οδηγούς, θα γινόμαστε σαν τα Σόδομα και τα Γόμορρα».

Πάντοτε σας υπενθυμίζω να μη κουράζεστε στις επαναλήψεις, που κατ' ανάγκην μας οδηγούν οι συνεχείς υπενθυμήσεις του μεγάλου μας καθήκοντος. Τι όμως θα γίνει αν δεν κατανοηθεί πλήρως ο στόχος και σκοπός των πεποιθήσεων και ενεργειών μας, που είναι η μωρία του Σταυρού; Σε μας τους Χριστιανούς και ιδίως τους μοναχούς η πίστη και η ζωή μας είναι μυστήριο που αλλοιώς φαίνεται και αλλοιώς νοείται. Αν δεν κατανοήσετε τον κύριο στόχο που επιδιώκουμε μέχρι και σ' αυτές ακόμη τις παραμικρές μας ενέργειες, δεν θα κάνετε σωστή κρίση και χρήση με αποτέλεσμα την αποτυχία της μεταμορφώσεώς μας. Εδώ αγωνιζόμενοι σύμφωνα με τον Παύλο «όχι σαν κάποιο που δίνει γρονθιές στον αέρα» (πρβλ. Α' Κορ. 9, 26), και τρέχοντας νόμιμα για το βραβείο της άνω κλήσεως και «χωρίς κάλυμμα στο πρόσωπο, κοιτάζουμε σε καθρέφτη τη λαμπρότητα του Κυρίου και μεταμορφωνόμαστε σ' αυτήν τη λαμπρή εικόνα του, βαδίζοντας από δόξα σε δόξα με την ενέργεια του Κυρίου, που είναι το Πνεύμα» (Β' Κορ. 3, 18). Το παράδειγμα του Κυρίου μας μάς παρακίνησε να ερμηνεύσουμε τον κύριόν του σκοπό, που μόνον όταν μαθευτεί από τον καθένα μας, θα αθλούμε νόμιμα και θα δικαιούμαστε τον πλούτο της Θείας Χάριτος για τον πλήρη ανακαινισμό μας.

(Γέροντος Ιωσήφ, Λόγοι Παρακλήσεως, Ψυχωφελή Βατοπαιδινά 15, σ. 145-154 σε νεοελληνική απόδοση)